

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 306

van **CATHY COUDYSER**

datum: 15 april 2022

aan **JAN JAMBON**

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN, CULTUUR, DIGITALISERING EN FACILITAIR MANAGEMENT

Leipziger Buchmesse 2024 - Vlaams-Nederlands gastlandschap

In het eigen meerjarenplan 2021-2025 verwijst Literatuur Vlaanderen naar de inspanningen die het Nederlandse Letterenfonds zal ondernemen om de Nederlandstalige literatuur te promoten in de omringende taalgebieden en de bereidheid vanuit Nederland om hieromtrent samen te werken met Vlaanderen op voorwaarde dat Literatuur Vlaanderen voldoende middelen heeft om van een evenwichtige relatie te kunnen spreken.

Tijdens de bespreking in de commissievergadering van 9 juli 2020 verduidelijkte de directeur van Literatuur Vlaanderen dat een eventueel Vlaams-Nederlands gastlandschap van de Leipziger Buchmesse van 2023 op de agenda staat en dat er gesprekken hierover met het Nederlandse Letterenfonds lopen.

Het Nederlandse Letterenfonds verduidelijkt in de eigen beleidsnota alvast dat "dit een uitgelezen mogelijkheid is om vervolg te geven aan de gastlandcampagne in 2016 op de beurs van Frankfurt en de betrekkingen met Duitse uitgeverij en pers opnieuw aan te halen. Het fonds wil hiervoor nadrukkelijk de samenwerking zoeken met andere cultuurfondsen (film, beeldende kunst, cultuurparticipatie, creatieve industrie), om de mogelijkheden die deze cultuurstad biedt volledig te benutten."

In de hoorzitting over het jaarverslag 2020 op 27 mei jl. verduidelijkte de directeur dat een nieuw gastlandschap in een nog niet nader te noemen stad wordt uitgewerkt en dat dit door de coronacrisis wel is opgeschoven (van 2023) naar 2024.

Op schriftelijke vraag nr. 373 van 17 juni 2021 van collega Brusselmans antwoordde de minister dat er extra middelen structureel zijn vrijgemaakt voor de versterking van de samenwerking tussen Literatuur Vlaanderen en het Nederlandse Letterenfonds en dat beide vanaf 2021 een jaarlijks actieplan zouden uitvoeren. Tot slot deelde de minister mee dat als er zich in de komende jaren opportuniteiten in de samenwerking tussen beide letterenfondsen zouden voordoen, hij bereid is om deze vanuit Vlaanderen mee mogelijk te maken.

Op 24 maart jl. raakte bekend dat Vlaanderen en Nederland in 2024 samen gastland zullen zijn op de Leipziger Buchmesse. In het artikel dat naar aanleiding hiervan gepubliceerd werd op de website van Literatuur Vlaanderen is sprake van een tweejarige campagne in aanloop naar het gastlandschap in maart 2024.

Op sociale media van de Frankfurter Buchmesse zelf wordt daarnaast melding gemaakt van actieve uitwisseling die in het kader van dit Vlaams-Nederlandse gastlandschap ook

gepland is met andere kunstdisciplines zoals podiumkunsten, beeldende kunsten, de creatieve industrie en film waarbij belangrijke Nederlandse, Vlaamse en Duitse cultuurpartners betrokken zijn bij de programmering.

1. Kan de minister toelichting geven bij de verschillende acties die deel uitmaken van het gezamenlijke jaarplan voor 2022?
2. Kan de minister een overzicht geven van de acties die Literatuur Vlaanderen in samenspraak met het Nederlandse Letterenfonds zal ondernemen als onderdeel van een tweejarige campagne in voorbereiding op het Vlaams-Nederlandse gastlandschap op de Leipziger Buchmesse in maart 2024?
3. Kan de minister meer toelichting geven bij het voornemen van het Nederlandse Letterenfonds en Literatuur Vlaanderen om in het kader van dit gezamenlijke gastlandschap ook samenwerking te zoeken met andere kunstdisciplines zoals podiumkunsten, beeldende kunsten, de creatieve industrie en film, en hoe de beide fondsen dit concreet willen bewerkstelligen. Met welke concrete cultuurpartners lopen hiervoor momenteel al (verkennende) gesprekken?
4. Zal de Vlaamse inbreng voor dit gedeelde gastlandschap evenals in 2016 op de Frankfurter Buchmesse even groot zijn als die van Nederland (zodat een op gelijkwaardigheid gebaseerd programma rond Nederlandstalige literatuur uit Nederland en Vlaanderen gepresenteerd kan worden)? Zo ja, over hoeveel middelen gaat het precies?
5. Zo niet, waarom niet en welke repercussies heeft dit voor de positie van de Vlaamse literatuur in het uiteindelijke programma van het gezamenlijke gastlandschap? Hoeveel dragen Vlaanderen en Nederland elk respectievelijk bij?
6. Welke (positieve) impact kan dit gedeelde Vlaams-Nederlandse gastlandschap op de Leipziger Buchmesse in 2024 hebben, zowel op korte als op lange termijn (potentieel aantal vertalingen van titels uit het Nederlands in het Duits, potentiële media-aandacht)?

JAN JAMBON

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN,
CULTUUR, DIGITALISERING EN FACILITAIR MANAGEMENT

ANTWOORD

op vraag nr. 306 van 15 april 2022
van **CATHY COUDYSER**

1. De campagne werd ook in 2020 en 2021 voorbereid, maar omwille van coronamaatregelen werden tal van initiatieven, zoals de Leipziger Buchmesse zelf, geannuleerd, of werden er digitale alternatieven gezocht om uitgever te bereiken, zoals digitale publishers tours. In 2022 staan de deuren weer grotendeels open en wordt het gezamenlijke gastlandschap inhoudelijk verder voorbereid. De focus ligt op het zoveel mogelijk genereren van vertalingen in het Duits (2022 is het jaar waarin uitgevers hun plannen voor 2024 aan het opmaken zijn), zoveel mogelijk contacten leggen met Duitstalige literatuurhuizen en festivals, alsook de netwerken met verschillende kunstinstellingen versterken en verkennende gesprekken aangaan. Het Duitse PR-bureau Artefakt staat in voor de uitwerking van de promotie van de campagne. Ook wordt in 2022 de visuele identiteit en campagne voorbereid, in samenwerking met studio de Ronners.

Daarnaast vinden in 2022 enkele presentaties van vertalingen van Vlaamse literatuur in het Duits plaats.

- Leipziger Buchmesse 2022

Er stonden verschillende auteursevenementen met Vlaamse en Nederlandse auteurs gepland voor de Leipziger Buchmesse in maart 2022, wanneer het evenement vrij last minute werd afgelast wegens de lokale coronamaatregelen. Gelukkig konden de activiteiten die buiten de beurs waren gepland, nog doorgaan. Zo stelde Johan de Boose 'Das Fluchholz' (dtv) voor, de recente Duitse vertaling van 'Het vloekhout' door Rainer Kersten. Helga van Beuningen werd genomineerd voor de Preis der Leipziger Buchmesse 2022 met haar vertaling 'Mein kleines Prachttier' ('Mijn lieve gunsteling') van Marieke Lucas Rijneveld (Suhrkamp).

- Uitgeversevenement in Berlijn op 10 mei 2022

Duitse uitgevers van proza en non-fictie en vertalers Nederlands-Duits worden uitgenodigd voor een dagevenement rond fictie en non-fictie in Berlijn. Daarin stellen het Nederlands Letterenfonds, Literatuur Vlaanderen en literair vertalers verschillende Nederlandse en Vlaamse boeken voor die nog niet vertaald zijn in het Duits. De bedoeling is om interesse in de voorgestelde titels op te wekken en ervoor te zorgen dat boekvertalingen in het Duits verschijnen tegen onze gastlandschap in 2024. Onder meer 'De Draaischijf' van Tom Lanoye, 'Pluto' van Lara Taveirne, 'Shakespeare kent me beter dan mijn lief' van Ibe Rossel en 'Honingeter' van Tülin Erkan worden voorgesteld. De Berlijnse uitgeverijen Hanser Berlin, Blumenbar, Rowohlt, Suhrkamp, Ullstein, Verlag Galiani Berlin en Verlag Klaus Wagenbach zullen aanwezig zijn. Dit initiatief haakt aan bij eerdere digitale initiatieven om Duitstalige uitgevers te bereiken.

- 'Influentials' reis voor Duitse festivalorganisators (juni 2022):

Een tiental directeuren en programmatoren van Duits(talig)e literaire festivals en literatuurhuizen zijn uitgenodigd voor een driedaags evenement in Rotterdam van 9

tot 11 juni. Daar ontmoeten ze Nederlandse en Vlaamse auteurs en festivalorganisators. Op die manier wil men hen warm maken om de komende jaren Nederlandstalige auteurs een plek op hun podia te geven. Gasten zijn Netzwerk Literaturhäuser, LitCologne, Literaturfestival Berlin, Literaturhaus Salzburg, Literaturhaus Basel, Erfurter Herbstlese, Literarischer Sommer NRW, HarbourFront Hamburg, Literaturhaus München en Literaturhaus Berlin.

- Opname van drie nieuwe afleveringen van de podcast 'Kopje Koffie' met Stefan Hertmans, Lize Spit en David Van Reybrouck

De boekenpodcast *Kopje Koffie* werd in de zomer van 2021 gelanceerd en richt zich op Duitstalige lezers en luisteraars. Nederlandstalige auteurs met een nieuwe vertaling in het Duits komen aan het woord en vertellen over hun werk en schrijven. Charlotte Van den Broeck was de eerste Vlaamse auteur die in 2021 over 'Waagstukken' geïnterviewd werd. In 2022 worden drie Vlaamse afleveringen opgenomen: Stefan Hertmans (over 'De opgang'), Lize Spit (over 'Ik ben er niet') en David Van Reybrouck (over 'Revolusi').

- Befallene Stadt, Paul van Ostaijen

Op 27 april 2022 vond in cultuurcentrum WABE in Berlijn het multimediale project 'Besmette Stad' plaats. Dat is een initiatief van deBuren, in samenwerking met Literatuur Vlaanderen, het Nederlands Letterenfonds, de Vlaamse Vertegenwoordiging in Berlijn, haus für Poesie, Explore The North, Paul van Ostaijen Genootschap en das Europäische Laboratorium. Het voert toeschouwers mee in de aftocht richting Berlijn waar Paul van Ostaijen zijn gedichtenbundel *Bezette Stad* schreef. De liveshow in cultuurcentrum WABE is opgebouwd rond de historische avant-garde in Berlijn in de jaren '10 en '20.

Orsolya Kalasz, Ulf Stolterfoht, Franz Josef Czernin, Gaea Schoeters, Geert Buelens en Radna Fabias brengen het verhaal in het Nederlands en het Duits. Anna Eble en Willem Bongers-Dek modereren. Biograaf Matthijs de Ridder neemt de toeschouwers mee door de historische context en schetst in geuren en kleuren waar de Aftocht, het laatste gedicht uit Paul van Ostaijens 'Bezette Stad', precies om draait.

Van woensdag 4 tot en met zondag 22 mei vindt in Haus der Niederlande in Münster de tentoonstelling 'Befallene Stadt' plaats. 150 kunstenaars hebben zich door 'Bezette stad' laten inspireren. Artiesten Dieter De Schutter, Shamisa De Broey en Majla Zeneli zijn aanwezig op de opening. Met bijdragen van Zahra Eljadid, Petrus Akkordeon, Spinvis, Roobjee Pjeroo, Danibal & Bernard Christiaensen en vele anderen.

- Staan verder nog op de planning in 2022:
 - o Enkele auteurs zullen reizen en lezingen geven naar aanleiding van vertalingen in het Duits in 2022. We kijken onder meer uit naar de vertaling van 'De Opgang'/'Der Aufgang' van Stefan Hertmans (diogenes verlag, april 2022), 'Ik ben er niet' / 'Ich bin nicht da' van Lize Spit (Fischer verlag, juli 2022), 'Das liebe Krokodil' van Leo Timmers (aracari, maart 2022), 'Revolusi' van David Van Reybroeck (Suhrkamp, september 2022), de graphic novel 'Yasmina 2' van Wauter Mannaert (Reprodukt, mei 2022), het prentenboek 'Blokje om' van Judith Vanistendael (Beltz & Gelberg, oktober 2022) en de derde editie van het tijdschrift [Trimaran](#), een Vlaams-Nederlands-Duits poëzie-initiatief, met onder meer Maud Vanhauwaert (maart 2022).
 - o Vlaamse delegatie aanwezig tijdens het stripfestival in Erlangen (Wauter Mannaert, Nix, Helene Lespagnard en Thijs Desmet) naar aanleiding van het laatste nummer van striptijdschrift POLLE met daarin bijdragen van

onder meer deze auteurs. Zij zullen onder meer workshops doen met kinderen en deelnemen aan een comics battle (juni 2022).

- o Een Nederlands-Vlaams programma op de Frankfurter Buchmesse (oktober 2022).
- o Een tentoonstelling over Paul van Ostaijen in Berlijn (oktober 2022).

2. Volgende gezamenlijke acties zijn gepland:

Maart 2023: Leipziger Buchmesse

- Lancering van de visuele identiteit en campagne voor het gedeelde gastlandschap in 2024 tijdens de volgende editie van de Leipziger Buchmesse in 2023. Valt samen met een persconferentie in de beurs.
- Auteursprogramma's op de beurs en tijdens Leipzig Liest, een (avond)programma in de stad. Bedoeling is om in 2023 zo'n 15 auteurs mee te nemen naar Leipzig, waarvan $\frac{1}{3}$ Vlamingen.
- Gedeelde beursstand met het Nederlands Letterenfonds.
- Persreis naar Nederland en Vlaanderen na Frankfurter Buchmesse in het najaar 2023 of het voorjaar 2024.

Oktober 2023: Frankfurter Buchmesse

Gedeelde beursstand + programma met het Nederlands Letterenfonds tijdens de Frankfurter Buchmesse.

Campagne Duitsland

In de sliptstream van het gastlandschap in Duitsland wil men bijkomende kansen creëren voor Nederlandstalige op Duitse festivals en podia. Door het organiseren van een reis voor Duitse festivalorganisatoren in juni 2022 wil men Duitse programmatoren warm te maken voor onze literatuur en auteurs.

3. Vanuit Vlaamse kant zijn er verkennende contacten gelegd met het VAF, FARO, Kunstenpunt, Circuscentrum, Vlaamse Kunstcollectie, Vi.be, Vlaanderen (internationaal cultuurbeleid). Ook de Taalunie is een belangrijke partner, die onder meer contacten onderhoudt met de lokale afdelingen neerlandistiek in het buitenland.

Daarnaast is de Vlaamse vertegenwoordiging in Berlijn een uitstekende, ondersteunende partner van het gastlandschap in Leipzig. Zij legt de nodige contacten tussen Duitse partners en hun Vlaamse collega's. Er staan initiatieven gepland voor beeldende kunst, theater, architectuur en dans, die op dit moment in ontwikkelingsfase zijn.

- 4-5. Er wordt gewerkt op basis van $\frac{1}{3}$ middelen uit Vlaanderen, $\frac{2}{3}$ middelen uit Nederland. Die verhouding wordt ook doorgetrokken in de programmatie. Vanuit Vlaanderen werd voor het gastlandschap in Leipzig (en alle acties in de jaren voordien) 400.000 euro vrijgemaakt. Nederland heeft een budget van 800.000 euro beschikbaar.

Ook de Nederlandse ambassade in Berlijn maakt extra middelen vrij voor bepaalde projecten (vb.: de podcast Kopje Koffie wordt grotendeels gefinancierd door de Ambassade, waardoor het aandeel Nederlandse auteurs hoger ligt). Ook de Vlaamse Vertegenwoordiging vroeg hiervoor extra middelen aan, maar die liggen lager dan de financiële mogelijkheden bij hun Nederlandse collega's.

De verhouding is dus niet 50/50, zoals bij het gastlandschap op de Frankfurter Buchmesse. Dat is niet alleen een budgetkwestie, de Nederlandse boekenmarkt is ook groter dan de Vlaamse. In die zin is het een logische, realistische verhouding. Uit het recente verleden weten we dat gezamenlijke presentaties van Vlaanderen en Nederland erg succesvol zijn, en dat zal ongetwijfeld ook voor dit eregastschap het geval zijn. Literatuur Vlaanderen en het Nederlands Letterenfonds werken erg goed

samen, met duidelijke afspraken over de budgettaire verdeling, maar ook over het evenwicht in het programma. Zo werken beide teams samen aan de voorbereiding en selectie van de verschillende evenementen, waarbij de stem van Vlaanderen en Nederland even zwaar doorweegt. Het budgettaire verschil toont zich dus vooral in de programmatie, waaraan meer Nederlandse dan Vlaamse auteurs zullen deelnemen, maar niet in de onderlinge afspraken of verstandhouding.

6. De Nederlandstalige literatuur presenteerde zich als eregast op de Frankfurter Buchmesse in 1993 en 2016. Sindsdien is er geïnvesteerd in de zichtbaarheid van de auteurs, waardoor onze literatuur in Duitsland altijd een stabiele positie heeft gehad. De contacten tussen Nederlandse, Vlaamse en Duitse uitgevers zijn beter dan ooit. Er zijn meer dan honderd literair vertalers uit het Nederlands in het Duits.

Na de Frankfurter Buchmesse is Leipzig de belangrijkste (internationale) boekenbeurs in Duitsland met een geheel eigen concept. De beurs is immers tegelijkertijd een vakbeurs en een publieksbeurs. Tijdens de beurs maken boekhandelaren, onderwijzend personeel en bibliothecarissen niet alleen kennis met het nieuwe aanbod van uitgevers, de Leipziger Buchmesse zet ook de lezer centraal. De beurs bevat immers naast de boekenstands van de verschillende aanwezige uitgevers vooral veel podia waar manifestaties, boekpresentaties, discussies en debatten met auteurs, uitgevers, vertalers en andere vakmensen plaatsvinden. Bovendien staat de beurs dankzij een uitgekiend prijsbeleid en een bewuste politiek ook uitermate open voor de kleinere en onafhankelijke uitgeverijen waardoor de verscheidenheid aan aanwezige uitgevers gevoelig groter is dan die in Frankfurt. Leipzig is daarenboven een interessante beurs omdat het de deuren opent naar de Oost-Europese boekenmarkt.

Daarnaast wordt de beurs geflankeerd door het programma 'Leipzig Liest', een lezersfeest dat plaatsvindt in honderden verschillende locaties in de stad waar lezer, boek en auteur elkaar vinden. Op die manier is de Leipziger Buchmesse de ideale plek om een vervolg te breien aan het elan dat de Nederlandstalige literatuur momenteel heeft in Duitsland. Enkele cijfers uit 2019 (de beurs werd in 2020 afgelast vanwege de coronapandemie): 2.547 uitgeverijen uit 46 landen presenteerden hun uitgaven, onder de 213.000 Messe-bezoekers waren er 62.000 vakmensen. Leipzig Liest telde 3.600 evenementen met ongeveer 3.400 medewerkers, 3.101 bloggers en journalisten berichtten over de beurs.

De boekenbeurs van Leipzig is met andere woorden onmisbaar om de band met de Duitse lezers te versterken, vooral met het oog op de toekomst. Een blijvende aanwezigheid is essentieel in de snel veranderende boekenmarkt. Literatuur Vlaanderen wil graag de opmerkelijke en geëngageerde nieuwe generatie auteurs introduceren die de diepte en diversiteit van onze literatuur in alle genres laten zien. Er wordt gefocust op nieuw verschenen boeken, nieuwe auteursstemmen en nieuwe vormen van literatuur. De banden worden aangehaald met Duitstalige uitgevers, de pers en het Duitstalige lezerspubliek. De Leipziger Buchmesse is hiervoor het ideale platform. De nabijgelegen levendige literaire centra van Halle, Erfurt, Dresden en Berlijn vormen een inspirerende aanvulling op de presentatie van het gastland op de beurs.

Een gastlandschap, zo heeft Frankfurt in 2016 geleerd, zorgt allereerst voor een nieuwe impuls voor de aangroei van vertalingen in het Duits en de bekendheid van de Nederlandstalige literatuur in het buitenland. Daarnaast biedt het karakter van deze beurs in Leipzig, ook kansen voor rechtstreekse interactie met de lezer. Tot slot versterkt dit initiatief ook de samenwerking tussen het Nederlands Letterenfonds en Literatuur Vlaanderen.